

Køn og uligestilling i arbejdslivet – et vedvarende problem

Siden patriarkatsteoretikerne for et halvt århundrede siden (Haug 1972, Reskin & Hartmann 1986, Walby 1986, Wikander 1988) påviste, at den samfundsmæssige arbejdsdeling ikke meningsfuldt og tilstrækkeligt kan forstås uden at køn medtænkes, har køn og kønnede aspekter af den samfundsmæssige produktion og dermed arbejdslivet og arbejdsmarkedet fået en stadig mere central placering i arbejdslivsforskningen. I Danmark har vi kun et begreb for køn, som både rummer et biologisk køn (sex) og et kulturelt konstrueret køn (gender). Når dette temanummer henviser til køn, henvises der således til både biologisk køn og kulturelt konstrueret køn. På dansk har vi som bekendt ikke begreber der specificerer hvilket kønsperspektiv der er tale om, ligesom det er tilfældet på engelsk. Judith Butler (1990, 1993) var en af de første til at pege på at de to perspektiver på køn ikke kan adskilles.

Selvom det umiddelbart kan virke relativt ufarligt at arbejde med et begreb om kulturelt konstrueret køn, er det bestemt ikke tilfældet aktuelt. Faktisk er dette tema nr. blevet til i en periode hvor forskning om køn og ligestilling er blevet et varmt emne på den politiske arena. Et eksempel på dette er, at Judith Butler eksplicit nævner Danmark i en debatartikel fra oktober 2021 i 'The Guardian' med titlen: *"Why is the idea of 'gender' provoking backlash the world over?"* <https://www.theguardian.com/us-news/commentis-free/2021/oct/23/judith-butler-gender-ideology-backlash> [08.11.21]

Butler henviser til at folketinget i maj måned havde en forespørgselsdebat om det, der

i forespørgslen kaldtes *"problemer med overdreven aktivisme på bekostning af videnskabelige dyder"*. I debatten blev forskning i køn, sammen med en række andre forskningsfelter anklaget fra flere sider for at bedrive 'aktivistisk forskning'. Resultatet blev en folketingsvedtagelse af 'V 137 Om overdreven aktivisme i visse forskningsmiljøer', og det er efterfølgende blevet debatteret, om vedtagelsen er udtryk for at et flertal i folketinget ønsker at underminere specifikke forskningstemaer. En af de tematikker der flere gange blev fremhævet som et emne i aktivistisk forskning var netop køn som kulturelt og socialt konstrueret, herunder særligt forskning i 'intersektionalitet'. For interesserede er Judith Butlers analyse i The Guardian en mulig forklaring på, hvorfor ideen om 'gender' aktuelt tilsyneladende udgør en trussel ikke bare i dele af den danske offentlighed, men i store dele af verden.

Om nærværende temanummer om køn og uligestilling i arbejdslivet vil udgøre nogen større provokation, skal vi ikke gisne om. Der er i arbejdslivsforskningen faktisk stadig mangel på forskning, der benytter et intersektionalitetsperspektiv. Det er samtidig velbelyst inden for køns- og arbejdslivsforskningen, hvordan kompetencer, arbejdsopgaver, fag, brancher eller magtpositioner tillægges betydning på måder der kobler disse kompetencer, arbejdsopgaver, fag, brancher eller magtpositioner til køn gennem sociale og kulturelle processer, og dermed fremstår som 'kønsmærkede' (Emerek 1997, Krøjer 2003, Bloksgaard et.al 2011). Sådanne analyser fremviser ofte utroligt træge og kulturelt genkendelige kønnede mønstre.

Dette ses således i temanummerets første artikel "*Køn og ulighed i adgangen til ledelsespositioner for velfærdsprofessionelle*", hvor Jan Thorhauge Frederiksen og Simone Mejding via logistiske regressionsanalyser af mikrodata om socioøkonomisk baggrund, undersøger betydningen af køn, klasse og etnicitet i forhold til adgang til ledelseslagene i velfærdsprofessionerne blandt fire kohorter af velfærdsprofessionelle i perioden 1980-2010. Deres analyser viser vedvarende kønnet ulighed i adgangen til ledelsesposter, samt at også i Danmark findes den klassiske 'glasrulletrappe-effekt' (Williams 1992) for mænd i velfærdsprofessionerne, ligesom middel- og overklassebaggrund øger sandsynligheden for at opnå en ledelsesposition inden for velfærdspositionerne.

I tidsskriftets anden artikel *Kønnede fortællinger – om nyuddannede humanisters møde med arbejdslivet* viser forfatterne Laura Krusborg, Jin Hui Li og Marie Lysemose Støvring, at det ikke kun er strukturer for lønniveau, hierarki og arbejdsforhold, der den dag i dag reproduceres og fastholder en ulighed mellem kønnene, men at den kønsmæssige ulighed på arbejdsmarkedet også i høj grad reproduceres gennem nyuddannede humanisters fortællinger om sig selv og deres arbejde.

Den tredje artikel i temanummeret ser på *Kønsbalance i ledelse*. Det er et aktuelt emne, som samtidigt har været centralt i såvel den politiske ligestillingsdebat som i forskningen om køn og køns betydning i arbejdslivet i mange år. Gennem dokumentstudier og interviews med HR-chefer analyserer forfatterne Christin Thea Wathne og Anne Grethe Solberg, hvorledes målstyring som et kønsbalancemål kan være effektivt til at ændre ledelsespraksis i retning af at inkludere kvinder i ledelsen. Samtidig tematiserer artiklen, hvordan tendenser som "deling" på digitale

sociale platforme kan påvirke rollemødel-ler for ledelse og give nyt handlingsrum for kvinder.

Foruden temaartiklerne har vi to artikler, der falder uden for temaet om køn og uligestilling. Den første er Ida Juuls artikel 'Enheds-gymnasium eller parallelt ungdomsuddannelsessystem? En komparativ undersøgelse af den historiske udvikling af Sveriges og Danmarks erhvervsuddannelsessystemer'. I artiklen forstår Juul udviklingen af Sverige og Danmarks uddannelsessystemer gennem et historisk institutionelt perspektiv. Analysen viser blandt andet, at graden af interesse-modsætninger mellem forskellige fraktioner inden for arbejdsgiverne og fagbevægelsen har afgørende betydning for, hvordan både Sverige og Danmarks lærlingesystem har udviklet sig.

Den anden temafri artikel er skrevet af Henrik Ladegaard Johannesen og omhandler de metodologiske implikationer af et praksisteoretisk perspektiv på organisation og arbejdsliv. Fra et praksisteoretisk perspektiv ser Johannesen arbejdslivet som et kompleks af organiserede aktiviteter. Han argumenterer for, at de specifikke detaljer kan udviskes i studier, der udelukkende hviler på retrospektive beskrivelser i fx interview og feltoptegnelser. Artiklen foreslår etnometodologisk konversationsanalyse som en tilgang til at studere arbejdslivspraksisser på en måde, der viser, hvordan organisering heraf foregår. Artiklen eksemplificerer denne tilgang med udgangspunkt i en analyse af organiseringen af arbejdstid i fleksibelt vidensarbejde.

Samlet spænder dette nummer af Tidsskrift for Arbejdsliv således tematisk vidt fra forskellige aspekter af kønnet uligestilling i arbejdslivet over erhvervsuddannelser til methodediskussioner.

God læselyst, god jul & godt nytår til alle vore læsere.

*Jo Krøjer, Morten Kyed & Mette Lykke Nielsen,
temaredaktion*

REFERENCER

- Bloksgaard, L. (2011): Masculinities, Femininities and Work – The Horizontal Gender Segregation in the Danish Labour Market, *Nordic Journal of Working Life Studies*, 1, 2, 5-21
- Butler, J. (1990). *Gender trouble*. London: Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of sex*. London: Routledge.
- Butler J. (2021 med titlen: "Why is the idea of 'gender' provoking backlash the world over?" <https://www.theguardian.com/us-news/commentisfree/2021/oct/23/judith-butler-gender-ideology-backlash> [08.11.21]), *The Guardian*.
- Emerek, R. m.fl. (red.) (1997): *Brydninger. Perspektiver på det kønsopdelte arbejdsmarked*. København: Arbejdsmarkedsstyrelsen
- Haug, F. (1972): *Kritik der Rollentheorie und ihrer Anwendung in der bürgerlichen deutschen Soziologie*, Frankfurt, Fischer
- Krøjer, J. (2003b): *Det mærkede sted: Køn, krop og arbejdspladsrelationer*, Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag
- Reskin, B. og Hartmann, H. (1986): *Womens Work, Mens Work. Sex segregation on the Job*, Washington DC, The National Academies Press
- Walby, Sylvia (1986). *Patriarchy at work: Patriarchal and capitalist relations in employment*, Minneapolis: University of Minnesota Press
- Wikander, Ulla (1988): *Kvinnor och mäns arbeten: Gustavsberg 1880-1980*, Arkiv Förlag
- Williams, Christine L. 1992. "The Glass Escalator: Hidden Advantages for Men in the 'Female' Professions." *Social Problems* 39 (3): 253–267.